

A cédula

Bocz Ignácot megállítja a vonat. A nyomdász leszegi fejét, kerüli a szemkontaktust a vagonok végén kialakított őrhelyen puskával a kezükben posztoló katonákkal, mintha reális veszély lenne, hogy valamelyik leugrik felrángatni őt. Sok ilyen szerelvény hagyja most el kelet felé az országot. A nyárligeti állomáson néha megállnak vizet vételezni. Mikor a vödör beadásához kinyitják a vagonajtót, száz reszkető, sovány kéz nyúlik ki a résen.

A vonat nem akar véget érni. Igaz, lassan halad, akár egy lovaskocsi. Meg hosszú is. Ignác elnéz balra. Ott sincs szebb látnivaló: a füstölgő város. Mintha az amerikai Liberator bombázók emésztő tűzvészeket okozva még mindig itt szabadulnának meg dögletes terhüktől. Pedig ez még a nyáron volt. A hasonlóság oka, hogy kimerültek a városi szénkészletek, így az emberek a Sóstói erdő frissen kivágott vizes fáira szorulnak. Kevés meleget adnak, füstöt annál többet.

Hiába, hogy vége a bombázásoknak, aki egyszer látta az elképzelhetetlent, egy város szenvedését, haldoklását, az elveszti lába alól a biztos talajt, mindig rosszra számít, folyton az újabb háborúra készül.

Ignác látta a romokba szakadt körüti bérházakat, a szentségeit mint belső szerveit pőrén mutogató ferences templomot és a halott bogárként hanyatt fekvő konflisokat, személyszállító taligákat.

A szerelvény végre elmegy. Szabaddá vált az út Kukecs nyájához.

– Mennyi? Mint a múltkor? – kérdi Ignác a juhásztól.

– Dehogyan! Hol él maga?

Hetente duplázódnak az árak, persze hogy emel a juhász is, de a vevő mindig eljuttassa ezt. Hátha egyszer mégis megfélekedezik róla. Ignácnak nem az ára miatt éri meg kiballagni a város szélére a tejért, hanem mert így biztosan kap.

Meghúzza az üveget, és szétárad tagjaiban a zsíros, fűszeres juhtej íze és ereje. Igen, ez három napra elegendő energiát ad.

Kukecs szerint sok a beteg birka, ami azt jelzi, az emberekre is rátámad hamarosan valami.

– Úgy lesz a', mint tizennyócban. A háborúnak vége, erre gyött a spanyolkór. Mintha nem vihancót vóna még eleget a kaszás! Isten büntetése!

– Istennek ehhez semmi köze. Az éhezés miatt legyengül az ember szervezete, így könnyebben elkap mindenféle betegséget.

– Az is lehet.

„Istennek ehhez semmi köze” – visszhangzanak Ignác fejében saját szavai. A hittelt a férfi mindig hadilábon állt. Gyermeckorában nem tudta kihámozni Istent a bebiflázandó, érthetetlen katekizmusok, a hittanórák szigora, az otthoni káromkodós hitvallások és a templomok félelmetes sötétsége közül. A háború aztán meg-

haragította Istenre. „Miért engedi Isten mindezt? És még az ő nevében!” Dühös Istenre, anélkül, hogy hinne benne.

– Ott né! Láttá? Ottan egy...

– Micsoda? – kérdi Ignác ösztönösen Kukecshez hajolva, mert az újabb vonat zakatolása miatt nem érti a másik szavait.

– A vagonból! Kihajítottak valamit!

Elindulnak a sínekhez. A juhász közben belerúg a kutyájába, de azt nem zavarja, hamarabb ér oda a kis tárgyhoz, mint ők. Megszagolja. Orrával tologatja. Ignác elveszi előle.

A „sárgakabátosnak” nevezett olcsó cigaretta dobozkája. Rajta üzenet: „Simon Bertalan üzeni Napkor község, Simon-tanyán lakó hites feleségének, hogy 25 év kényszermunkára a Szovjetbe viszik. Ezért fájdalmas búcsút vesz tőle. Soha el nem felejtí. A Mindenható vigyázzon rá! A földet a felesége adja oda Jóska öccsének.”

A juhász és Ignác megrendülten néznek egymásra. Még a kutya is megérez valamit, mert befejezi a körbe-körbe futkosást, hátsó lábaira telepszik, és nyakát előrenyújtva, fájdalmas arckifejezéssel nyüszíteni kezd.

– Magának kén' felkeresni ezt a szegény asszonyt!

– Nekem?

– 'Szen én nem hagyhatom itt a jószágokat.

– Jó napot! Egy bizonyos Simon Bertalannét keresek. Ide irányítottak – szólítja meg Ignác a tanyabirtok hosszúháza előtt a lábazatot meszelő asszonyt.

– Igen, én vagyok, tessék... – egyenesedik fel a nő. Megcsapkodja, kihúzza köténytét.

– Lakik más Simon Bertalanné errefelé?

– A faluban nem lakik. A tanyákon sem. Csak én.

– Akkor jó helyen járok – mondja Ignác, és most fogy el az ereje meg a bátorsága.

– Istenem, de mégis, miért jött... Bertí? Bertiről tud valamit?

A nyomdász bólint. És a kerítéslécebe kapaszkodik. Simonné pedig őbelé.

– Mi történt? Mondja meg! Meghalt?

– Nem.

– Szibéria?

– Igen, elvitték.

– Szibériába?

– Lehetséges. Huszonöt évet kapott. Itt az üzenete.

A nő megfordul a tengelye körül és összerogyik. Csak remegő válla mutatja, hogy nem ájult el.

– Mondja el milyen volt, mikor utoljára látta! Beszéljen róla! – kéri vagy félóra múltán, a sírától kimerülve az asszony.

A pitvarban ülnek. Az asztalon egy Mária-szobrocska. Ignác nem tudja megke-
rülni az összevetést. Hasonlítanak egymásra, kétségtelen. Simonné kicsit testesebb,
mint a szobor, de feje éppoly szépen ívelt, vonásai éppoly fájdalmas-kifejezőek.
Vonzalmat ébresztenek a nyomdászban. Ignác nem lélekelemző típus, de mikor

belegondol, miért is keveredett bele a mozgalomba, mindig az a megrendülés jut eszébe, amit a gyapjúszővő üzem pincéiből a műszak után előkászálódó fiatal munkásnők láttán érzett. S ha házasságról fantáziál, egy ugyanilyen elgyötört arcú, kétségbeesetten segítségre és szeretetre vágyó nőt lát maga mellett ünneplő fehérben állni.

– Nem volt rossz bőrben, másokat jobban megviselt a koplalás.

– Mert ő mindig olyan szikár ember volt. Azt mondják, azok bírják az éhezést. Azok túlélnek. A kövérek nem. De a szikárok igen...

– Én is így hallottam.

– Berti nagyszerű ember. Biztatta folyton a többieket, hogy ne hagyják el magukat. Ő ilyen. Nem adja föl. Baromfipestis, adók, Jurcsek-rendszer, beszolgáltatás, rekvirálás jött, de ő soha nem jutott olyan helyzetbe, hogy földet kellett volna eladnia. Gyűjtött inkább.

– Magáról beszélt folyton. Hogy milyen jó asszony... – hazudja Ignác.

– Engem szembe nemigen dicsért, de tudtam, hogy kellet neki.

– Ez biztos.

– A gyűjtőtáborban találkoztak?

– Igen.

– Melyikben?

– Hát... Nyárligeten.

– Voltam ott. Azt mondták az örök, nincs benn a férjem.

– Na hiszen! Nekik aztán nem lehet hinni!

– Igaz. Nincs azokban könyörület. Én is így gondolom. Pedig mibe került volna nekik, ha csak egy percre hozzáengednek. Hogy legalább egy kis kenyeret adhatam volna neki...

A nő feláll. Bort hoz. Tölt. Ignác forgatja a poharat. Valójában az asszonyt figyeli.

– És magának hogy sikerült?

– Micsoda?

– Elszökni. Hogy ne vigyék Szibériába. Nyárligetről nem lehetett.

– Amikor átvittek minket Debrecenbe, onnan. Kapáltuk a...

– Kivitték magukat dolgozni?

– Nem. Benn a laktanyában. A bokrokat, a gyepet...

– Ilyennel törődtek az oroszok?

– Amikor ott... A falhoz szöktem... – mondja a nyomdász és feláll, ne lássa a másikat az arcán a zavar pirosságát. A fali téka alatt áll. Hátat fordítva a nőnek. Csak így tud beismerő vallomást tenni:

– Bocsásson meg. Hazudtam. A férjét egyáltalán nem ismerem. Ezt az üzenetet a sínek mellett találtam.

Érezni, ahogy a szél nyomja a pitvarajtó üvegét, ahogy a cserépbe kúszott nedvesség meg akarja fojtani a házat. Ignác kigombolja felül az ingét. Akkor megérintik a vállát. Pedig nem hallotta a nőt mozdulni.

– Maga jó ember. Segíteni akart nekem. Köszönöm.

Ignác a következő vasárnap megint elmegy a nőhöz. Megnézni, nem roppant-e össze. Simonné örül a látogatásnak. Megköszöni a maréknyi kockacukrot, de nem eszik be-

lőle. Hanem megígéri, hogy jövő vasárnapra süt belőle egy kis édes tésztát. Tisztelje meg vele a férfit, hogy eljön megkóstolni. Így egy hét múlva ismét találkoznak.

Bejárják a portát, a nő mutogat és magyaráz. A nyomdász szakszerű megállapításokat tesz.

– Tán csak nem ért a gazdálkodáshoz? – kérdi tőle a nő.

– Mért ne értenék? Nem voltam én mindig nyomdász. Rókabokorban nőttem föl. Tanyán. Bár a nyárligeti tanyák nem ilyen magányosak, mint itt, ott húsz-harminc ház is sorakozik egymás mellett. Vagy körben.

– Tudom. Jártam már a tirtákoknál. És mért hagyta ott?

– Muszáj volt. A kenyér miatt. Nyolc holdra hat gyerek jutott. Az keserves.

– Nem bánám azt a sorsot. Mert gyerek nélkül még rosszabb – s megáll a nő, meglepődik, milyen természetesen bukott ki belőle a mély fájdalma. – Háromszor vetéltem. Több nem lehet, azt mondta az orvos... Szóval kevés volt a föld?

– Kevés. És gyenge. Még a dudva is nehezen nőtt benne, nemhogy a rozs. Nyomdába kerültem. Nem bántam meg. A grófnál egy pengő volt a napszám, én annyit kaptam órabérnek. Meg... Felnyílt a szemem. Bátrabb lettem. Szocdem ifi.

– Azok is vörösök?

– Olyasfélék.

A nő zavartan nézi a másik megkeményedett arcát. Nem tud vele mit kezdeni. Másról kérdez inkább:

– Emlékszik mi van a férjem üzenetében? Ami a földre vonatkozik.

– Igen. Adja oda Jóskának.

– De mi az, hogy „adjam oda”? Írassam át a nevére a húsz holdat, vagy csak engedjem, hogy ingyen használja, míg Berti... szóval, míg haza nem jön.

– Még a Jóskának való bérletbe adás is egy lehetőség.

– Úgy van. Az is. Miért nem írta meg tisztességgel? Itt vagyok most a kételyben.

– Alig volt hely azon a kis dobozán, nem írhatott többet.

– Á, mindig ilyen volt. Vakkantott valamit, aztán tessék kitalálni, mit óhajt!

– Jóskával milyen a maga viszonya?

– Épp az, hogy semmilyen! Amikor Berti anyja meghalt, az apja új asszonyt vitt a házhoz, attól lett Jóska. De az apja is meghalt nemsokára. Az új asszony meg a féltestvér elmentek a nő anyjához. Jóska mostanra lett férfi. Már a telepi cigánylányokat is kerülgeti. Ha én meg Berti meghalunk, ő lesz a ház és a föld örököse, mert Bertinek más rokona nincs. De Berti még él! Miért temetné magát?

– Talán kétségbeesve, a vagonban...

– És még én is élek. Harmincöt vagyok. Miből tartsam el magam?

– Akkor az átíratás meg az ingyenes használatba adás kizárva. Művelje meg Jóska a földet, de fizessen tisztességes bérleti díjat.

A nő kukoricát szór a tyúkoknak, letapossa cipőtalpával a sarat, hogy a szemek ne süllyedjenek el. Gondterhelten sóhajt. Ignác mindent ért.

– Nem akar Jóskával kapcsolatba kerülni?

– Nem akarok tőle semmit. Nem szeretem. Csak rosszat hallottam róla. Berti küldözgetett neki ezt-azt. Pedig mindene meglenne, ha akarná.

– Nincs más: magának kell gazdálkodnia. A háború alatt sok nő kénytelen volt átvenni a férje szerepét, és általában megállták a helyüket.

– Én is megállnám, ha segítene valaki. Gondolkoztam már ezen, és... – kérdő tekintettel néz a férfire.

– Én? Nekem van állásom a nyomdában. Nem tudok mellette napszámba járni.

– Nem napszámos kell nekem. Hanem aki átlátja az egészet, tárgyal olyan helyzetekben, amikor keménynek kell lenni, aki igát szerez, túljár a gabonakupecek eszén, az adót is elintézi... Nem napszámot fizetnék érte, szó sem lehet erről. Feleznék a nyereségen!

Mióta Ignác találkozott a nővel, folyton arról fantáziál, hogyan segíthetné, gyámolíthatná. Ehhez később társult az a vágy is, hogy esténként simogathassa. Előző nap meg hanyatt fekvé kellett elaludnia, olyan erősen látta magát, amint orrát a nő mellei közé fúrja, miközben hátulról a fenekét gyűri, szorongatja.

– Jól esik, hogy ilyen rövid ismeretség után így megbízik bennem. Hát... dolgozzunk együtt.

– Köszönöm Ignác. És kérem, hívjon Annának.

– Mi volt ez? – csodálkozik Anna, lefordulva Ignác testéről.

A tavaszi szántás levezénylése után úgy döntöttek, aludjon kinn a férfi a tanyán, majd reggel korán felkel és bebiciklizik a nyomdába. Hiába vetett meg a nő külön ágyat, Ignác átszökött hozzá, és a nő nem sokat ellenkezett.

– Mire gondolsz? – kérdi a férfi.

– Hát... Olyan melegem lett... És aztán... mintha felrobbantam volna. Ott lenn...

– De hiszen asszony vagy. Ez a testi szerelem.

– Ez?

– Ez hát. Még soha nem érezted?

– Soha. Én azt hittem, az csak annyi, hogy rád mászik... és, és aztán... és annyi. Berti nem tanított.

A nemi beteljesülés mellett még jó néhány dologgal megismertette Ignác Annát. Például a körmös Hofferrel. (A Kállay uradalomból származott ez a csodajóság. Gyanúsan pöfögött és nyikorgott, de négy iga helyett végezte el a munkát.) Meg a bakhátas műveléssel. És még a műtrágyával.

A nő megszédült, mikor '46 végén szembesült a nyereséggel. És ez a szédülés tartott éveikig. Együtt szédültek a földdel és a politikával. Ignác ugyanis szocdem-ből kompartos lett. Először titokban. Aztán, még a nagy egyesülés előtt, már nyíltan is. A faluban és a tanyákon elterjedt a hír, hogy Simonné másik férfivel enyhíti férje hiányát („Ha egyáltalán hiányzik neki Berti!”), de nem tettek rá megjegyzést, mert a kompart akkor már „A Párt” volt.

Ignác, ha csak tehetette, kinn aludt nála, és próbálta megnyerni az eszmének. A nő bólogatott. De néha közbeszólt:

– Ha Sztálin Jóska olyan csodálatos ember, miért viteti el a magyarokat Szibériába?

Ignác komoran nézett vissza az asszonyra.

– Sztálin elvtárs erről nem tud. Ha majd értésére jut, azonnal hazaengedi őket. Kitüntetéssel. Addig is felépítik azt, amit a németek meg a Horthy-fasiszták leromboltak. Kinn élmunkások lesznek! Itthon aztán munkaversenyben győztes brigádokat fognak vezetni.

'49 őszén fontos lépés megtételére kérte Ignác a nőt:

– Nem csinálhatjuk úgy a gazdálkodást, mint eddig! Én éjjel a nyomdában dolgozom, nappal meg végzem a sok pártmegbízást. Nem bírok többet! Ráadásul a birtok szét van szórva a határban. Nagyobb fáradtság egyik tagból elmenni a másikba, mint az ott végzett munka. Minden amellet szól, hogy összefogjunk a több kis- meg középbirtokossal.

– Ez ugye nem az a „közös”, nem a csajkarendszer...

– Persze, hogy nem. Tagosítjuk a birtokokat, aztán eldöntjük, hová mit vetünk. Nem két meg három, hanem két- meg háromszáz holdas szántókat alakítunk ki. Elosztjuk a munkát. Mindenki azt csinálja, amihez a legjobban ért, amihez igája vagy gépe van. Elsőfokú téeszcsé a neve.

– Téesz?

– Téeszcsé

– Hát, nem is tudom...

– A kulák spekulál a terméssel, rejtegeti, feketepiacra szánja, ezért aztán áruhiány van, és folyton nő a terményadó. Ha szövetkezeti csoportot hozunk létre, mentesülünk az adó alól!

– Hát, az jó lenne. Mert idén már alig maradt valami a jövő évi vetőmag fölött.

Távolban egy fehér vitorla – ez a könyv van Anna kezében, és amikor a lapokból fölpillant, akkor is egy fehér vitorlát lát. Minden szokatlan és hihetetlen. Nyaral. Ahogy az urak tették régen. A Balatonnál, ahová eljutni még álmában sem mert. És könyvet olvas. Nem *Bibliát*, kalendáriumot, vagy a községháza által küldött, gazdálkodásra vonatkozó rendeletet, mint némely parasztember tette régen, hanem regényt. Közvetlen haszon nélkül, csak úgy, szórakozásból. Fürdődressz van rajta. „Dressz.” Az ember még a szó kimondásába is belepirul. Pesti kisasszonyoknak, zsidó nagyságáknak való ez a flanc. Ó is azzá fog válni talán? Az előbb fürdött, most szárítkozik. Nyárligeten van strand, Sóstón. Fizetni kell érte, napkoriai ritkán járnak oda. A Csikós-domb alján kezdődik a Csikós tó, és vagy a régi országúti pléhfeszületnél végződik, vagy, ha szárazabb az idő, a Bartha-dűlőnél fordul szittyósba, zsombékosba. Néha majdnem teljesen kiszárad. Olyankor a halak oldalukra fordulva tátognak a bokáig érő vízben. A parasztok kosárral, a vadászok a szájukkal vadásznak rájuk. A Csikós a napkoriai fürdője. Persze csak az aprónépnek, akiknek még nem szégyellni való a pucéron rohangálás, pancsolás. Meg néha pár öregember is beül a vízbe, surcban, világítóan fehér bőrrel. Nagyobb lánynak, asszonynak pendelyben mutatkozni nem lehet. Erre nagyon figyelnek. „Jól is nézne ki a világ!”

Körben sirályok visonganak. Napkoron is vannak sirályok. Az eke után felszedik a kiszántott férgemet. Az itteniek, a balatoniak az ártatlanság és a kedvesség madarai. A vitorlás felett köröz jó néhány, s maga a hajó is olyan, mint egy kitárt szárnyú hatalmas sirály.

A szakadozott fellegek keletre vonulnak, ennek megfelelően világos és sötét pamacsok haladnak a vízfelszínen, ami a hajó mozgásának érzetét kelti. Pedig az nem moccan. A vitorlavásznak bágyadtan állnak a keretben, mint ahogy a part nyírfáinak alsó ágai puhán simulnak a vízfelszínre. Az emberek a melegtől

szédülten a park pavilonjának hűvösébe húzódtak, és kártya meg fröccsös pohár bővületében mulatják az időt. Ami mégis megállt. Nem lesz több holnap, ez a délután nyúlik a végtelenségig.

– Mit nézel? – kérdezi a fagyalattal érkező Ignác.

– A vitorlást. Szép.

– A tiéd.

– Micsoda?

– A vitorlás. A DISZ hajója, vagyis a Párté. Vagyis az államé. Vagyis mindannyiónké. Vagyis a tiéd.

– Ami mindenkié, hogy lehet az enyém?

– Volt háza a szüleidnek?

– Volt. Egy rozoga burgyé.

– Amikor hazamentél, nem azt érezted, hogy a sajátodba érkezel?

– De igen.

– Olyan ez is. Mert már mindannyian egy családba tartozunk. Minden munkás. A gyárban, a földön. Magunknak dolgozunk a magunkéval, és az eredmény is a miénk lesz. Közösen élvezzük. És külön-külön is.

– Én ehhez még éretlen vagyok. Mikor először felmentünk az üdülőben abba a csodás szobába, végig azt éreztem, hogy visszajön a régi tulajdonos és kizavar, akár valami kotnyeles cselédet.

– A bankár úr ide legfeljebb villanyszerelőként vagy úszómesterként fog visszajönni. Vagy, ha tudati fejlődése és kétkezi munkája alapján megérdemli, hogy befogadja a dolgozóosztály, mint üdülővendég.

Lemossák kezükről a fagyalt ragacsos maradványát, majd a leszállva egyre dagadó nap vonzásában elindulnak a bóják felé.

– Itt. Itt és most! – jelenti ki Ignác.

– Mit? Csak nem...

– De igen.

– Megláthatnak, te bolond.

– Szeretném is. Hogy lássák, kihez tartozol.

Ami ezután következik, az fuldoklás a szerelemtől, az élvezettől, a félelemtől és a víztől: a sellő és a halász gyötrelmesen gyönyörű násza.

A sekély vízben lebegve ernyednek el utána. Aztán Anna váratlanul sírni és nevetni kezd. S könnyes szemmel annyit mond:

– Ha ennek Napkoron híre menne...

Ignác leszáll kerékpárjáról a tanyaház előtt, s ahogy a morgó pulira ránéz, már tudja, történt valami.

A pitvarból edényzörgés hangja szűrődik ki. A nyomdász benyit. Anna az asztalnál ül, kendőjét szorongatja, mellette egy magas, szikár, vörös hajú férfi. Nem alföldi fajta. Két marokkal tömi magába a kolbászt és a kenyeret. A belépőre mered tekintete, de egy pillanatra se hagyja abba a rágást.

„Tehát te vagy Simon Berti” – gondolja magában Ignác, és leül a tékához. Aztán, mint a mulatozás után idegen helyen felébredő ember, felugrik. Egy-másra néznek. Bertit annyira leterheli a nagy nyelés, hogy nem tudni, annak

vagy az ellenfél megérkezésének fájdalma tükröződik-e az arcán. Anna gyűrni kezdi a kendőjét. Megint olyan védelemért, segítségért könyörgő a tekintete, mint mikor először találkozott vele Ignác. És a férfiben most is úgy forr fel az érzélem. Nézi a nőt, látja, amint szeretkeznek, civódnak, a hajnal hidege elől egymáshoz bújnak az ágyban, és a gondolatra, hogy egyik sem lesz többet, pokoli nehézzé válik a lélegzés. És arra a gondolatra, hogy a másik férfi, elképzelve hites feleségét egy idegennel üzekedve, biztosan megvész, elgyengülnek Ignác lábai.

– Mit csináltál vele?! – üvölt végre a férj.

– Nem tehetünk róla. Anna főleg nem.

– Mit csináltál?

– Egyedül volt. Azt hittük, nem jössz többé vissza. Először csak segíteni akartam neki. Anna meg én... Anna...

– Nem Annával! A földdel! A földdel mit csináltál?!

Ignác meglepődve kapja fel fejét, s már egy gúnyos mosoly kezd éledni szája sarkában, mikor rájön: a másik ezt a veszteségét még az előbb elképzelnél is nagyobbak véli.

– A földdel? Azzal minden rendben van.

– A fenét! Bevitetted a kolhozba!

– Nincs itt olyan.

– Akkor téesz, vagy hogy nevezitek.

– Téeszcsé.

– Elveszitek a földet a paraszttól!

– Nem. Az marad mindenkinek a nevének. De nagy táblákban gondolkodunk. Száz, ezer holdakban. Úgy nagyobb a termelékenység. A terményt aztán a birtokhányad arányában elosztjuk. Közös a vetéster...

– Vetéster meg az ördög fasza! A kommunisták így kezdik. Aztán jön a kolhoz. Láttam, hogy élnek kinn a kolhoznyíkok. Döglődve!

– Én nem voltam még a Szovjetunióban, de...

Nem folytatja. Mert a férj a nagykést megmarkolva feláll, és feléje indul. Anna nem mozdul. Ignác elmegy.

A gazdátlanul hagyott makadámút éles kövei kínozzák a talpát, az árok szélén kell haladnia. A napkori harang kondul egyet. Folytatás nélkül, mintha ez is félelmetes nagy bátorságot emésztett volna föl. A vénasszonyok nyara most fordul át az igazi őszbe, az esti langyosságot már át- meg átszövik nyirkos foltok, csípős nyílak, és Ignác tudja: lakásában, abban a tanács által kiutalt, egykor cselédszobának használt kis kamrában végképp meggyűlik és májusig kiszellőztethetetlenül meg is ül a hideg.

Visszafordul. Szekérzörgést hall. Maga sem tudja még, miért, de az akácfasor mögé húzódik.

A tanyaháznál pedig a szérűskert szalmakazla rejtje el. Onnan figyel. Az istálló nappali meleget őrző cserepein gyíkok hasálnak. A tyúkok még nincsenek bezárva, de magot sem vitt nekik a gazdasszony. Mérgesen kapirgálnak.

A pitvarban lámpa gyűl. Az ajtóban megjelenik Bert. Köp, káromkodik, aztán elvonul az árnyékszékre. Sokáig ül ott. Anna kinéz, kérdezi, hogy van. Káromko-

dás a válasz. Berti végre visszamegy, út közben gombolja be a nadrágját. Rövid ideig csend, majd zavartan vándorló fények, koppanás, reccsenés, káromkodás. A férfi megint megjelenik, most már hasát fogva megy az illemhelyre. A nő kísérné, de az ura ellöki.

Ignác előjön rejtkehelyéről. A küszöbön ülő Annához megy, akinek nincs ereje csodálkozni a megjelenésén.

– Itt fog nekem elpusztulni!

– Mi van vele?

– Így jártak mások is, ha a lágerből megérkezve telefalták magukat.

– Igen. Nincs rá valami szer?

– Keserűső. Vett be. Kétszer is.

– Beöntés?

– Megbolondulok. Hazajön. Aztán ez...

– Lefogom, te meg...

– MÉR VER ÍGY AZ ISTEN?

Kidől az árnyékszék ajtaja. Rajta Simon Berti. Nem bír felállni. Négykézláb, ordítva mászik.

– Szétrobbannak a beleim! Segíít... segítség!

Ignác megfogja a nyakánál, mire a másik olyan ütést mér rá, hogy reccsen az állkapcsa. A megtámadott kóválygó fejjel próbál stabil helyzetbe kerülni, a haláltusáját végző hanyatt vágja magát, s jobbra-balra csapja fejét. Mintha levedleni készülne egész testét, olyan mozdulatokat tesz. Szája szederjes és habzik, izzadtság-tól lucskos hajába földcsimbókok ragadnak.

– Nem bírom... Nem bírom tovább! Vágjátok belém a kést... Könyörgöm...

Anna kötényébe rejtett arccal topog.

Ignácot elönti a gyűlölet, a részvét és a vetélytárstól való megszabadulás vágya.

Lekapja zakóját, és ráugrik vele az önkívületben lévő férjre. Váratlanul rövid a birkózás. A földet csapkodó kezek, felismerve, hogy új helyről jön a végzet, belekapaszkodnak a nyomdász ingébe, aztán mégis lehanyatlanak. Ignác azért még szorítja fejére a zakót.

Az asszony az asztalnál ül. Megint a kendőjét gyűrögeti. Bólogat Ignác szavaira, de nem szólal meg.

– Ne félj, Anna, a rendőrségtől. Az orvos simán kiállítja a jelentést. Gyakori dolog az ilyen halál manapság. Kihívod és... Én persze nem leszek itt. Mégis az a tiszta. De hát mitől is félnénk? Nem mi öltük meg. Vagyis nem én. Csak segitettem neki. Szerencsétlen. Megváltás volt neki a halál. Szegény. Talán nem is lett volna jó élete veled. Ő még a régi kor embere volt. Persze dolgoz, törekvő... De... Na, Isten nyugosztalja. Ha most élne, nem lenne könnyű helyzet. Legalábbis nekem. Nekünk. Mert mi együtt vagyunk, igaz? Jó, nem terhellek most. Megyek, letakarom valamivel. Á, mindegy már neki. Aludjak ma itt? Ugye aludjak itt! Holnap együtt elindulunk. Az orvosi sorompónál elválunk. Te méz az orvoshoz, én megyek a Pártba. Te, ha az orvos okoskodna, én azon is segíthetek. A Pártnak megvannak a... De hát minek is... Nem tehetünk róla! Anna. Mellettem vagy? Ugye együtt vagyunk!

A nő nem válaszol. Ignác leül mellé, kezébe fogja arcát, és úgy ismétli meg a kérdést. A nő bólint.

– Most már törvényesíthetjük a kapcsolatunkat. Eddig is elvettelek volna... Vagyis boldoggá tett volna, ha feleségül jössz hozzám. Most már ezzel nincs gond. Kár, hogy szegény, hogy ez az ára... Na, ne félj kedves... Ne sírj!

Kivágódik az ajtó.

– Azt hiszed, elintéztél?! – üvölt Berti, mintha ereje teljében lenne, mintha csak álom lett volna az iménti vonaglása. – Túléltem Szibériát, túléltek egy kis bélgör-
csőt is! A földemből pedig nem eszik a bandád! A földet nem adom!

Berti széket vág Ignác felé, aki a tékát maga elé tartva védekezik. Az ütésváltások, lökések, marások olyan gyorsaságban követik egymást, hogy Anna még az éppen szenvedő felet sem tudja beazonosítani. A férj az erősebb. A szerető viszont fürgébb és ésszel élő. Ha a helyzet úgy hozza, az asztal alá ugrik, s nincs benne gátlás a másikat hátba támadni, amint kínálkozik a lehetőség. És egyszer csak a kezébe kerül a nagykés. Berti ijedten behúzza nyakát, mikor ezt felfogja, de Ignác nagyokat csapva már lép is felé.

A következő pillanatban viszont mintha a mennyezet szakadt volna le, olyan ütés éri tarkóját.

Megfordul. Anna áll mögötte, a vajás szilke pedig, mellyel a nő lesújtott, beborítja cserepeivel, szilánkjaival mindkettőjüket.

Az ősz a vadkörte kivörösödésekor éri el zenitjét. Szépségben ilyenkor nincs párja az évszakok között. A szőlő lepergő levelei már engedik kidomborodni a duzzadt fürtöket, a szakállas selyemkórók és a színes virágok között áttetsző pocsolják csillognak.

Simon Bertiek beköltöztek a hajnalhágói csőszházba (az ebben lakó családot kivégezték az oroszok '44-ben), és ezzel kerek lett a világ. A domb aljában a téeszcséből kivett saját 20 holdas szántója, amit úgy fog őrizni, hogy még pénzt is kap érte. A dűlőben a közöst elutasító napkori gazdák szőlői. Azokra is szívvel-lélekkel fog vigyázni: a vérnél erősebb kötelék köti már össze ezekkel a gazdákkal.

Berti átkarolja feleségét. Anna mosolyog, és hozzábújik. A férfi nem mérges rá. Megszédítette Annát az a másik, de ennek már vége. A 20 hold védelme térítette észhez a nőt, az irányította gondolatát, mozdulatait, mikor a szilkével lesújtott. Akkor döbbent rá, kihez is tartozik igazán. Lehet nagyobb szerelem annál, mint amit a föld iránt érez a gazda és a jó gazdasszony?

Bizonyára maga a föld is így gondolja, mert a hímzés szépségével felszántott Simon parcella a Hajnalhágó dombjának tövén felemeli fejét, mint egy hálás, boldog állat.

A nyárligeti pártbizottság Benczúr téri épületében a szokásos hurráoptimista szócséplést és öndicséretést követően a lényegre kerül a sor. Az alapszervezetek küldöttei Boc Ignácra emelik tekintetüket. Az előadónak nincs könnyű dolga. Egyrészt volt szocdemként neki duplán kell teljesítenie, duplán kell hűségessé lennie a Párthoz, másrészt a Simon-tanyán elszenvedett tarkósérülés fájalmát újra és újra átéli. A meleg, a hideg, az idegfeszültség hozza elő.

Bocz Ignác az osztályharc megváltozott jellegéről beszél. Már régen nem a grófok, Horthy-vitézek, csendőrök, papok ellen megy a nagy küzdelem, mert azoknak már annyi. De itt vannak még a legveszélyesebb reakciók: a kulákok. Akik nem hajlandók belépni a szövetkezetbe, sőt másokat is a kimaradásra, kilépésre biztatnak. Akik éhbért fizetve zsákmányolják ki a napszámosokat. Akik maguk között terjesztik és olvassák Mindszenty körleveleit. Akik adót csalnak, terményt rejtegetnek. Ők a demokrácia megvalósításának utolsó, ám annál veszedelmesebb ellenségei. A velük szemben folytatandó taktikát pedig Sztálin elvtárs foglalta össze zseniális tömörséggel: „Támaszkodj a szegényparasztra, szövetkezz a középparaszttal, üsd a kulákokot!”

A küldöttek jelentőségteljes tekintettel néznek egymásra, s lelki szemük előtt megjelenik a gabonát begyűjtő, gazdákat adjusztáló különítmények képe. Egy kéz emelkedik a magasba:

– Bocz elvtárs, tulajdonképpen ki számít kuláknak?

– Meg kell szorozni a gazda tulajdonában lévő gyümölcsös és szőlő területét öt-tel, majd ehhez hozzáadni az egyéb mezőgazdasági művelésre alkalmas ingatlan területét. 25 holdtól kezdődik a kulákbirtok. De... indokolt esetben már 20 holddal is fel lehet kerülni a kuláklísta. 20 holddal!

Az értekezlet után Bocz Ignác egyedül marad a teremben. Fejfájása nem szűnik. Pedig a gyűlés rendben lezajlott, nem volt aggodalmaskodás, okoskodás. A pártbizottság titkára is megveregette a vállát.

Kinyitja az ablakot, és kikönyököl. A beáramló levegő jót tesz, de az elé táruló látvány már kevésbé. A Vénusz-szobor előtt madarak marakodnak. Újabban megvadultak Nyárligeten. A sirályok és a galambok egymást támadják. Nem bírják elviselni a másik fajtát. „Ki gondolná?! Pedig galamb és sirály hasonlít egymásra. Mint ha rokonok lennének.”

